‘Ecologisch verlies doet wat met je’

— Ria Dubbeldam (samenstelling)

Ecologisch verlies en ecologische rouw staan volop in de belangstelling. In boeken, reportages, op tv, in cursussen enzovoort. Veel soorten zijn al verloren en nog meer dreigen te verdwijnen. Hoe ervaren bosbeheerders, ecologen, biologen en boeren dat, en hoe ga je daarmee om?

Suzanne Valkman, bioloog en directeur van Stichting NatuurCollege

‘Wanneer je je rouw doorleeft, voel je sterker de kern van de pijn en kun je gerichter actie ondernemen’

‘Een paar jaar geleden nam ik in Zweden op uitnodiging deel aan het ritueel ‘Life Cairn Memorial’, herdenkingsstenen voor het verloren leven, om uiting te geven aan ecologische rouw. Het was winter, donker, er lag kniehoog sneeuw. In een optocht liepen we met fakkels en een trommelaar naar een heuvel met een hoop stenen, die in voorgaande jaren waren neergelegd. Iedereen legde daar een nieuwe steen bovenop, ter nagedachtenis aan een verdwenen soort.
Het verbaasde mij hoe goed het me deed om samen met anderen het verdriet over wat wij als menssoort kapotmaken te delen, maar vooral om te ervaren dat ik niet alleen sta. We kunnen elkaar vasthouden, zeggen dat we dapper moeten zijn en het goede moeten blijven doen. Voor mij betekent dat: in mijn vakgebied blijven werken. Hoe vaak heb ik niet overwogen iets anders te gaan doen in plaats van iedere dag maar weer te vechten voor behoud van natuur en biodiversiteit. Dat is zwaar. Het is de kunst om er niet aan onderdoor te gaan.
Het vreemde is dat natuurbeschermers onderling weinig over ecologische rouw praten. Is het omdat ze het te druk hebben? Is het de angst dat als je ecologisch verlies tot je laat doordringen je niet meer kan functioneren? Ik denk dat het juist goed is om ecologisch verlies te voelen en erover te praten, zoals we er bij NatuurCollege ruimte voor maken. Wanneer je je rouw doorleeft, voel je sterker de kern van de pijn en waar betekenis en creativiteit zit om een nieuwe stap te kunnen zetten. Je acties worden gerichter, doeltreffender en meer verbonden met het leven.’

Joris Hellevoort, boswachter Utrechts Landschap

‘Als bomen versneld verdwijnen door toedoen van de mens, en dat al tientallen jaren, dan moet je je toch echt achter je oren krabben’

‘Ecologische rouw overkomt me door wat ik zie, ervaar en voel. Als zo veel bomen het moeilijk hebben door omstandigheden die wij als mensen hebben gecreëerd, dan is dat pijnlijk. Nog pijnlijker wordt het als je bedenkt dat er veel bomen zullen doodgaan, terwijl ze soms nog decennia hadden kunnen blijven leven. Ik zie beuken sterven; kanjers van 150 tot 200 jaar die wel een beetje op weg waren naar hun einde, maar nu in een sterk versneld tempo.
Mijn rouw noem ik een arboreale depressie. Dat geeft het beste weer wat ik als boswachter voel. Net als veel mensen raakt mij ook het grote verlies aan insecten en veel andere dieren, maar ik heb toch vooral een band met bomen en voel ze lijden. Bossen zullen er de komende decennia er totaal anders uit gaan zien, maar de grote vraag is wat ervoor in de plaats komt.
Als bomen versneld verdwijnen door toedoen van de mens, en dat al tientallen jaren, dan moet je je toch echt achter je oren gaan krabben. Ten tijde van de Club van Rome, in de jaren 70 van de vorige eeuw, hadden we al veel rigoureuzer moeten ingrijpen om klimaatverandering een halt toe te roepen en de natuur wereldwijd te beschermen. Inmiddels is het zover dat in Nederland bomen door overmatige stikstofdepositie hun voedingsbodem kwijtraken. En nog altijd worden de problemen niet serieus genoeg genomen. De tijd van polderen, pappen en nathouden is veruit overschreden. En al zie ik weinig beweging om de problemen aan te pakken, ik blijf actief voor de bomen en ik probeer hoop te blijven houden, dat noem ik actieve hoop!’

Hans de Kroon, emeritus hoogleraar plantenecologie, Radboud Universiteit

‘Met verhalen over achteruitgang en ellende krijg je mensen niet in beweging’

‘Ik somber niet over slecht nieuws over de natuur, te weil nota bene onze eigen onderzoeksgroep in 2017 de dramatische afname van het aantal insecten wereldkundig maakte. We hadden data van Duitse collega’s in 63 verschillende natuurgebieden geanalyseerd, en zagen dat de hoeveelheid vliegende insecten in dertig jaar tijd met twee derde was afgenomen. Conclusies waar niemand nog omheen kon. Veel mensen herkenden wat we schreven, er zaten geen vliegjes meer op de autoruit. Er was echt iets aan de hand, er moest iets gebeuren.
En dat gebeurde. In Europa werden vier belangrijke neonicotinoïden, een landbouwgif waar insecten gevoelig voor zijn, verboden. Het Deltaplan Biodiversiteitsherstel met inmiddels negentig partners werd opgericht. De bereidheid onder gemeentes, natuurorganisaties, waterschappen en boeren om stappen te ondernemen nam toe.
Allemaal waardevolle stappen. Het positieve nieuws is, dat als je weer ruimte maakt voor natuur, de insectenstand meteen opveert. In de Oostpolder bijvoorbeeld kun je dat goed zien.
De stichting ViaNatuura speelde een belangrijke stimulerende rol om boeren, natuurorganisaties en de overheid te verbinden. Op boerenland zijn heggen, bloemrijke akkerranden, poeltjes en bloemenstroken aangelegd. Stroken met hagen en bloeiende kruiden tussen weilanden en akkers met reguliere gewassen, trekken veel insecten aan.
Dit voorbeeld laat zien wat er kan. Ik wil niet alleen maar verhalen vertellen over achteruitgang en ellende. Het werkt niet. Daarmee krijg je mensen niet in beweging. In de Oostpolder zie je dat de natuur opbloeit, tegen de verdrukking in. Het wordt nooit meer zoals het was, maar we zien nu al een glimp van de biodiversiteit die eraan komt.’

Dirk Hilbers, bioloog en initiatiefnemer Crossbill Natuurgidsen

‘Mijn ecologische rouw zit hem erin dat de relatie met natuur voor steeds meer mensen abstracter wordt’

‘De natuur bevindt zich in een crisissituatie. Maar niet alles is zorgwekkend. De vele natuurherstelprojecten vanaf de jaren negentig werpen hun vruchten af. Tegelijkertijd hebben die geleid tot een sterkere scheiding tussen landbouw en natuur, waardoor de biodiversiteit op het platteland nog harder achteruit is gehold. Natuur mag er zijn, maar wel met een functie: behoud van biodiversiteit, recreatie of als medicijn tegen stress. Omdat we deze functies belangrijk vinden, hebben we de natuur achter hekken geplaatst. Aan de andere kant gaat het om voedselproductie, opwekking van energie, logistiek en industrie.
Ecologische rouw gaat niet alleen over zorgen vanwege een veranderend klimaat, verdwijnende natuur en biodiversiteit. Het is fundamenteler. Het gaat om het verlies van een zingevende verbinding van mensen met hun landschap en hetgeen erin leeft: een verbinding die ontstaat uit continue interacties. Die interacties verrijken je. De natuur is mooi, maar stelt je soms ook voor dilemma’s: hoe leef je samen met de natuur die onvoorspelbaar zijn kan? Hoeveel ruimte geef je en waar weer niet? Daarbij kan ruimte geven iets moois zijn en ruimte nemen juist iets oprapen.
Het zijn typische relaties waarin ecologische rouw zit. Het is een dat de relatie met natuur voor steeds meer mensen abstracter wordt. Je hoort vaak zeggen dat de Nederlandse natuur niks voorstelt, of dat er weinig natuur is, of dat het zo druk is, of dat het ze geen bal kan schelen. Zoiets kun je alleen menen wanneer je geen interactie (meer) met je eigen omgeving aangaat.
Hierin zit een gedeelde ervaring met sommige boeren en sommige (andere) natuurliefhebbers: hoe staat je zorg voor landschap en biodiversiteit in verband met veel boeren (historie), waarin mens en natuur floreren?’